

Матійко Микола Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ НАПРЯМКИ ПОСИЛЕННЯ ВИХОВНОЇ ФУНКЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Вплив останніх суспільних тенденцій на правову сферу актуалізує проблему належного відображення відповідних змін у свідомості людини, яка має своєчасно реагувати на зміни правової реальності.

Багатофакторність процесу формування правосвідомості у сучасному світі, зумовлена в тому числі процесами інформатизації та фрагментації суспільного життя, підсилює необхідність звернення уваги на процеси виховання в правовій сфері.

Разом із зазначеним необхідність розкриття соціальної цінності цивільного права, подальшого посилення захисту прав людини, підвищення ролі цивільного права у сучасному суспільстві зумовлюють науковий інтерес до дослідження функцій цивільного права. Тенденції персоналізації, глобалізації, інформатизації та фрагментації суспільного життя підвищують роль як окремих специфічних функцій цивільного права, так і окремих загальноправових функцій права, які проявляють себе і на цивілістичному рівні.

Слово «функція» походить від латинського *functio* – виконання [1, с. 138]. Термін «функція» має багато значень і не є власне юридичним поняттям. Саме слово «функція» вперше було використано німецьким математиком Г. Лейбніцем у 1673 р. в листі до Гюйгенса (під функцією він розумів відрізок, довжина якого змінюється за якимось певним законом) [2, с. 127].

Теоретичні розробки стосовно поняття та структури функцій права та функцій галузей права можуть бути застосовані й до цивільного права, у зв'язку з чим функція цивільного права може бути визначена як напрямок впливу цивільного права на суспільні відносини та соціальне призначення цивільного права, а структуру функції цивільного права становлять зміст функції цивільного права (спосіб впливу цивільного права на суспільні відносини у певному напрямку, в якому проявляються сутність, ознаки та основні властивості цивільного права), об'єкт функції цивільного права (суспільні відносини, на які цивільне право здійснює вплив), суб'єкт функції цивільного права (суб'єкт завдяки якому здійснюється вплив на суспільні відносини в певному напрямку) та засоби реалізації функції цивільного права (засоби забезпечення впливу цивільного права в певному напрямку [3, с. 8].

«Аналіз правового впливу на суспільні відносини дозволяє розрізнити основні функції права, – пише Т. Н. Радько, – тобто функції, властиві всім галузям, та функції менш загального значення. Функції першого виду здійснює кожна галузь права – одна більш наочно, інша менш, але так чи інакше кожна конкретна галузь права» [4, с. 59-60].

Під більш широким кутом зору до питання диференціації функцій права підходить М.Н. Марченко, на думку якого можна виділити п'ять груп функцій права, утворюючих їхню систему: загальноправові (властиві всім галузям права); міжгалузеві (властиві двом і більше, але не всім галузям права); галузеві (властиві одній галузі права); правових інститутів (властиві конкретному інституту права); норм права (властиві конкретним нормам права) [5, с. 56].

Враховуючи зазначені теоретичні розробки, зробимо висновок про те, що при характеристиці функцій цивільного права доцільно розрізнити ті з них, які є спільними для права взагалі (загальноправові на рівні цивільного права, серед яких – регулятивна функція, захисна функція, інформаційно-орієнтаційна функція, виховна функція), і ті, що є специфічними саме для цієї галузі (специфічні цивілістичні функції, серед яких – уповноважувальна функція та компенсаційна функція).

Серед зазначених загальноправових, що проявляють себе на рівні цивільного права виділяється виховна функція.

В загальнотеоретичних дослідженнях виховну функцію цивільного права визначають як «правовий вплив на духовну сферу, націлений на виховання поваги до права» [6, с. 248], «результат здатності права виражати ідеологію певних класів та соціальних сил и його здатність здійснювати вплив на думки та відчуття людей» [5, с. 64], «загальноправовий вплив на духовну сферу, виховання поваги до права» [7, с. 245].

В свою чергу виховна функція цивільного права полягає у «вихованні поваги до права взагалі, цивільних прав інших осіб, правопорядку і т. ін.» [8, с. 44], «формує у учасників цивільно-правових відносин цивілістичну культуру, повагу до прав та законних інтересів інших осіб, правову свідомість, впевненість, що за умови дотримання встановленого порядку й форми вступу у ці відносини їх права будуть гарантовані» [9, с. 22].

Цивільне право розглядається як «найбільш повне втілення ідей і положень приватного права на національному рівні» [8, с. 9]. Виконуючи регулятивну функцію, воно упорядковує цивільні відносини, наділяючи правами та обов'язками учасникам цих відносин, встановлюючи правила поведінки суб'єктів цивільного права. Виконуючи захисну функцію цивільне право «виконує завдання захисту цивільних прав і інтересів від порушень.

Досягається ця мета шляхом визначення правових засобів належного виконання цивільних прав і обов'язків, встановлення мір захисту і відповідальності за цивільні правопорушення і т. ін.» [8, с. 44].

При цьому для того щоб зазначені механізми цивільного права досягли соціальних результатів, правові норми мають бути сприйняті суб'єктами відносин та виконуватися ними. Рішення цього завдання забезпечується в тому числі і виховною функцією цивільного права.

В цьому аспекті важливим вважається не просто знання цивільного права, а й його сприйняття.

«Особливістю цивільного права у порівнянні з іншими галузями права є максимальна можливість для суб'єкта самостійної оцінки цінності правової інформації. Інформаційна цінність принципів цивільного права є вищою у порівнянні з конкретними нормами цивільного права» [3, с. 16]. У зв'язку із зазначеним особливу важливість в посиленні виховної функції цивільного права набуває сприйняття принципів цивільного права.

Таким чином з огляду на наведе вище відчувається необхідність надання у ст. 3 Цивільного кодексу України визначень понять загальних засад цивільного законодавства з метою посилення виховної функції цивільного права та визначення у розділі 1 книги I Цивільного кодексу України понять соціальних та юридичних цілей цивільно-правового регулювання, правових цінностей, які захищаються цивільним правом, механізму дії кодексу, що також сприятиме посиленню виховного впливу цивільного права на учасників суспільних відносин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Большая Советская Энциклопедия. Ред. кол. : С. И. Вавилов (гл. ред.) и др. 2-е изд. М. : Большая Советская Энциклопедия, 1978. Т. 28. 664 с.
2. Лейбниц Г. В. Сочинения в четырех томах. М. : «Мысль», 1983. Т. 2. 685 с.
3. Матійко М.В. Інформаційна функція цивільного права: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Одеська національна юридична академія, Одеса, 2009, 20с.
4. Радько Т. Н. Методологические вопросы познания функций права. Волгоград : НИИ РИО, 1974. 150 с.
5. Общая теория государства и права. Академический курс : в 3-х томах. Отв. ред. М. Н. Марченко. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Зерцало-М, 2001. Т. 2. 528 с.
6. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2015. 584 с. С.248.
7. Скакун О.Ф. Теория государства и права: Учебник. Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. 704 с.

8. Цивільне право України: Підручник: У 3 кн. Кн.1 За ред. Є.О. Харитонова, А.І. Дришлюка. Одеса: Юридична література, 2005. 528 с.

9. Цивільне право в Україні: Курс лекцій: У 6 – ти томах. Т.1. За ред. Р.Б.Шишки та В.А.Кройтора. Харків: Національний університет внутрішніх справ. 2004. 417 с.

Чванкін Сергій Анатолійович,

*кандидат юридичних наук, доцент, голова Київського районного суду м. Одеси,
голова Асоціації слідчих суддів України*

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРИНЦИПУ ГЛАСНОСТІ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Принципи цивільного судочинства закріплені у Конституції України (ст. 129), Законі України «Про судоустрій і статус суддів» (ст.ст. 6-14) та ЦПК. Нові технології з одного боку сприяють реалізації деяких принципів, з іншого – впливають негативно. Найбільш відчутний вплив інформаційних технологій на *принцип гласності у судовому процесі*, які значно розширюють зміст цього принципу.

Інформаційні технології звичайно значно полегшують отримання інформації про хід розгляду справ. На офіційному веб-порталі Судова влада України, забезпечено можливість отримання інформації щодо стану розгляду судових справ. Те що раніше можливо було тільки шляхом особистого відвідування суду чи дзвінка до суду, що деколи було досить важко здійснити, та відволікало працівників суду, тепер – зручний сервіс.

Щодо отримання віддаленого доступу до матеріалів справи учасниками процесу – це питання поки не знайшло свого повноцінного втілення, але передбачається самою концепцією побудування ЄСІТС, тому сподіваємося на її реалізацією. Сьогодні в підсистемі «Електронний суд» цей функціонал дуже обмежений.

На офіційному веб-порталі Судова влада України можна ознайомитися із судовою статистикою. Також забезпечена можливість отримання інформації стосовно перебування суб'єктів підприємницької діяльності (контрагентів, боржників, поручителів тощо) у процедурі банкрутства, забезпечено оприлюднення відомостей у справах про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою. Згідно Закону України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 року кожен має право на доступ до судових рішень у порядку, визначеному цим Законом. Судові рішення, внесені до